

טומאת עם הארץ לקודש ולמקדש

- א. הקדמה
- ב. כל ישראל חברים ברגל
- ג. נאמנות על יין ושמן
1. ההצהרה ותוכנה
2. שעת הגיתות והבדים
- ד. כלים של יין ושמן לתרומה ולקודש
- ה. נאמנות על כלי חרס במודיעין ובירושלים
- ו. סיכום

א. הקדמה

הפרק האחרון במסכת חגיגה עוסק בדיני טומאה וטהרה. עניינו של הפרק הוא מערכת כפולה של דינים מדרבנן שנוהגים בקודש, אחת עשרה חומרות בזהירות מטומאה לקודש, וקולות רבות שמקילות על ההתנהלות עם עמי הארץ ביחס לקדשים. דינים אלו מופיעים כאן כי הם רלוונטיים בעיקר לימי הרגל, שבהם יש ריבוי קדשים וכל ישראל נמצאים בירושלים. לשתי המערכות יש השפעה עמוקה על אוירת הרגל בירושלים, החומרות מדגישות את הזהירות והכבוד אל הקודש, את הרגישות הגבוהה לטהרה שנוקטת לאכילתו וההתעסקות עימו. לעומתן, הקולות מדגישות שביחס אל הקודש והמקדש הכרחי לצמצם את הבידול בין חברים לעמי הארץ, שכל ישראל יהיו חברים.

נראה שכאשר מתקיימת העבודה במקדש, המערכת ההלכתית הנוכחת והמורגשת ביותר היא דיני טומאה וטהרה. זהו התחום המקיף ביותר שמתייחס לכל רובד בחיים, לאכילה, לחיי משפחה, למגע עם החברה, ולעבודת ה' במקדש. לא סתם זהו הסדר הארוך ביותר במשנה. בימינו, למשל, נוכחות יותר הלכות שבת, ברכות, כשרות, וההשתייכות לקהל יראי ה' נמדדת לפי רמת ההקפדה בהלכות אלו. גם בזמן חז"ל היו רמות שונות של הקפדה על המצוות, ואז השייכות לקהל ה' חברים' נמדדה לפי רמת ההקפדה על המערכת ההלכתית הנוכחת ביותר – טומאה וטהרה. כך נוצרה חלוקה בין חברים לעמי ארצות. מצד אחד חכמים רצו מאד להחמיר את התקן של ההשתייכות ל'חברים' וגזרו גזרות רבות להרחיק מעמי הארץ; ומצד שני היה חשוב שהאומה לא תתפצל לשניים ולכן הקלו גם קולות רבות.

בע"ה במהרה בימינו ייבנה המקדש, הטהרה תחזור ותהיה המערכת ההלכתית הנוכחת ביותר בחיי עם ישראל, ויש מקום להניח שתיווצר שוב חלוקה בין המקפידים בהלכות אלו לבין אלו שפחות. אמנם אנו מקווים שבניין המקדש יביא לרוח תשובה גדולה אל התורה

והמצוות, אך יתכן שבשלב ביניים, בטרם ידעו את ה' כל ישראל מקטנם ועד גדולם, תופיע מחדש החלוקה בין חברים לעמי ארצות, ביחס להקפדה על טהרה. יתכן שיהיה זה דומה למציאות ימינו של ציבור מסורתי גדול, שמכבד את ההלכה ואף מקיים מצוות רבות, אך אינו בקי בדקדוקים ובהלכות, וממילא לא ניתן יהיה לסמוך עליו בדיני טומאה וטהרה, מה גם שהלכות אלו כוללות פרטים רבים וקשות מאד ליישום. צפוי מאד שציבור כזה ירצה להיות שותף בעבודת ה' במקדש, ויש להקדיש מחשבה רבה כיצד ליישם זאת בצורה מיטבית.

חכמים קבעו שעם הארץ הוא בחזקת טמא ומטמא כלים ואוכלים, בגדיו טמאים ומטמאים, ואין הוא נאמן על הטהרות, אף אם הוא מעיד שהכל טהור. עם הארץ הוא כל יהודי שלא התקבל למוסד ה'חברות', ואינו ת"ח. בשביל להתקבל למוסד החברות יש לקבל את כל דיני החברות, להתרחק מטומאות, לא לטמא טהרות, לא לקנות מעם הארץ אוכלים לחים, לא למכור כלל אוכלים טמאים, ולא לארח ולהתארח עם עמי הארץ (ע"פ הרמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב י). דינים אלו יוצרים חיץ של ממש בין שני מעמדות אלו, שאינם יכולים לבוא במגע זה עם זה, באכילה משותפת, באירוח ובמסחר. בפרקנו מפורטות כמה קולות בטהרת הקודש: נאמנות על יין ושמן; שעת הגיתות והבדים; כדי יין ושמן המדומעות; כלי חרס ממודיעין ובירושלים; ברגל.

במאמר זה נדון בפרטי הקולות השונות, הן מבחינה עקרונית מה טעמן ומקורן, והן בהתנהלות המעשית לאורן בימינו. נברר האם נאמנות פירושה שאין צורך לברר כלל, או שצריך לשאול אם הדבר טהור; האם הקולות השונות הן עקרוניות או תלויי מציאות.

ב. כל ישראל חברים ברגל

הדין המפורסם ביותר הוא, שבירושלים ברגלים, גזרת טומאת עם הארץ מתבטלת לחלוטין. זה אומר שאפשר להתנהל בחופשיות בירושלים בכל ימי הרגל, לשאול בגדים וכלים מכולם, אין צורך להזהר ממגע עם אנשים, אפשר לאכול מקרבן של כל אחד, כהן חבר יכול לקבל תרומה מכולם, ואפשר להזמין את כולם לסעודות השלמים.

נראה לי מסברה שאין צורך אפילו לשאול על הטהרה, כי כולם נחשבים חברים שהם בחזקת טהורים ואינם מוציאים מידיהם דבר טמא. נראה להוכיח זאת מלשון הגמרא (כה ע"ב) 'ויניחנו לרגל' – מדובר על חבר שירש את אביו עם הארץ שמת, וממילא אינו יכול לשואלו על טהרה, ולמרות זאת ברגל הטומאה כאילו לא קיימת. נראה גם לדייק כך מלשון הרמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא, ט): "טומאת ע"ה ברגל כטהורה היא חשובה..." ואין צורך אפילו לברר זאת.

דין זה אינו נובע ממצואות כלשהי של הקפדה על טהרה בימי הרגל, שהרי מיד לאחר הרגל דין זה בטל ומבחינתנו כל הכלים במקדש טמאים וצריכים טבילה (כמבואר במשנה כו ע"א) משום שנגעו בהם עמי הארץ טמאים. ולשון רש"י (שם ד"ה לא יגמור):

אף על פי שברגל הן טהורין, לא שטהרתן טהרה, אלא שברגל הכל חברים, אבל לאחר הרגל - מגעו טמא למפרע, כדאמר במתניתין: עבר הרגל - מטבילין כלי העזרה מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל.

ישנם שני מקורות אפשריים לדין זה: בבבלי (חגיגה כו ע"א) מובא:

ובשעת הרגל אף על התרומה, מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים - הכתוב עשאן כולן חברים.

ובירושלמי (חגיגה ג, ו) מובא:

א"ר יהושע בן לוי [תהילים קכב ג] ירושלם הבנויה כעיר שחוכרה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים. מעתה אפי' בשאר ימות השנה? א"ר זעירה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים.

שני התלמודים לומדים זאת מפסוקים, אך ברור שאין דין דאורייתא, שכן כל גזרת טומאת עם הארץ היא מדרבנן, אלא הכוונה היא שחכמים העמידו עיקרון ברזל שלא ייתכן לנהוג גזרה זו בימי הרגל, שבה כל ישראל נאספים באחדות. ממילא לא משנה מה תהיה רמת ההקפדה של הציבור, בימי הרגל לא ינהגו שום חומרות בזה וכולם נחשבים חברים לכל דבר. כך נראה מלשון הבבלי שמתייחסים לזה כגזרת הכתוב, "בשלמא עד האידינא - טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה". אמנם מלשון הרמב"ם נראה שזה קשור גם למציאות שברגל נהגו כל העם להטהר (הל' מטמאי משכב ומושב יא, ט):

טומאת ע"ה ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הן ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקודש בין על התרומה, משעבר הרגל חוזרין לטומאתן.

עם זאת, ניתן לומר שאכן זו המציאות, אבל הדין עצמו לא תלוי בזה.

ג. נאמנות על יין ושמן

המשנה אומרת "חומר בתרומה שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה". כלומר מתחדשת כאן קולא גדולה, שלמרות שעמי הארץ אינם נאמנים על טהרה, על יין ושמן למנחות ולנסכים הם נאמנים בכל ארץ יהודה, ותיאורטית אף בגליל יהיו נאמנים לולי ההפסק של ארץ העמים בין הארצות.

אפשר להבין את טעם הדין הזה בכמה אופנים. בגמרא (כב ע"א) מבאר ר' יוסי את טעם הדין "אמר רבי יוסי: מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה – כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, ושורף פרה אדומה לעצמו". כלומר יש כאן קולא כללית בקודש לעומת תרומה, שאם לא נקבל יין ושמן למקדש יש חשש כבד שעמי הארץ יתנתקו מהמקדש ויקימו מקדש לעצמם במקום אחר חלילה. סברת ר' יוסי תהיה נכונה גם במקרה שיהיו חששות כבדים לטומאה, כי אנו רוצים למנוע בכל מחיר פילוג מהמקדש.

לא ברור מה ההיקף של הקולא הזו, האם היא תקיפה לגבי יין ושמן בלבד, או שיש כאן נאמנות תמידית מוחלטת על הקודש, ואז הוא חולק על ההגבלות שבמשניות הבאות (שמעבירים על טהרת העזרה, שנאמנים רק על כלי חרס וכו'). נראה קצת מהגמרא שדברי ר' יוסי אינם מוסכמים, ואפשר לומר שאין הלכה כמותו. ואכן, רש"י והרמב"ם, בביאוריהם למשנה, אינם מזכירים כלל את דברי ר' יוסי, וכך לשון הרמב"ם:

ולכן בארץ יהודה נאמנין בני אדם כל השנה על יין ושמן של קדש שהוא טהור שאם אמר זה היין טהור, והוא לנסכים. וזה השמן טהור, והוא למנחות, לפי שמחמת חומרת הקדש אינם מתפקדים בו ולא יזלזלו בעניניו, ולא יאמר טהור אלא על דבר שטהרתו ודאית.

מדברי הרמב"ם נלמד שהטעם הוא הערכת המציאות שבקודש כולם נזהרים. לפי זה אם תשתנה המציאות ויתעוררו חששות רציניים לטומאה, לא נוכל להקל בזה, מה שאין כן אם נסביר את המשנה כדברי ר' יוסי לעיל. אפשר גם שלפי ר' יוסי אין צורך להעיד ע"ז, כי בכל מקרה אנו מתכוונים לקבל מהם.

לענ"ד אפשר להציע פירוש שלישי, שיין ושמן הכרחיים לעבודת התמיד במקדש, לקרבנות ציבור השונים, ולכן אי אפשר להחמיר בהם ולהטיל את כל האספקה על חקלאים חברים בלבד (עם חיטים למנחות אין בעיה, כי החיטה יבשה ואינה נטמאת לפני הכשר, לעומת אלו שהם לחים). היתרון בהסבר הזה הוא שאין זה תלוי במציאות, אלא יש כאן עיקרון בצורך של יין ושמן לעבודת המקדש, ומצד שני אין כאן נאמנות גורפת בקודש, כמו שמוכח מהמשניות הבאות. לפי הסבר זה, אם למשל עם הארץ מזמין חבר לבוא לאכול משלמיו (לא ברגלים) – הוא אינו יכול להשתתף, כי בזה אין נאמנות על טהרה, וצ"ע.

1. ההצהרה ותוכנה

כשהמשנה אומר "נאמנין על טהרת יין ושמן", יש לברר אם הכוונה היא שאפשר פשוט לקבל מהם בלי שאלות, או שהם צריכים להצהיר במפורש שהם ייעדו את היין והשמן לנסכים וששמרום בטהרה. נראה פשוט שללא ידיעה שלנו או הצהרה של המביא שהיין והשמן מיועדים לקודש, אין אפשרות לקבל ממנו. השאלה היא אם צריך גם שהמביא יצהיר במפורש ששמרום בטהרה.

מלשון הרמב"ם שהבאנו לעיל ברור שצריך להצהיר על שני הדברים, "שאם אמר זה היין טהור, והוא לנסכים. וזה השמן טהור, והוא למנחות". כך גם במשנה תורה (הלכות מטמאי משכב ומושב יא, א): "וכן נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים, אם אמר טהור – הוא הרי זה בחזקת טהרה מפני חומרתו נזהרין בו". להלן נראה שיש מקום להבין בשונה מהרמב"ם, שאין צורך להצהיר על טהרה אלא רק שזה מיועד לקודש.

2. שעת הגיתות והבדים

ממשיכה המשנה: "ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה. עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין של תרומה – לא יקבלנה ממנו, אבל מניחה לגת הבאה". כלומר יש כאן היתר גורף לקבל תרומה מכולם בשעת ייצור היין בגת מיד אחר הבציר, ובשעת ייצור השמן בבית הבד. לאחר מכן אי אפשר לקבל, אבל בשעת הגת הבאה תחזור הנאמנות גם על התוצרת של שנה שעברה.

רש"י על המשנה כותב הטעם: "ובשעת הגיתות והבדים – הכל מטהרין את כליהם", וכן כתב הרמב"ם (בפירושו למשנה ובמשנה תורה). אך בעמוד הבא (ד"ה ובמלאין) כותב רש"י טעם אחר: "לא גזרו על תרומתן בשעת הגיתות מפני הפסד כהנים חבירים, דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל". הטעם הראשון הוא תלוי מציאות, ואילו השני הוא עיקרון. יש נפ"מ משמעותית בין הטעמים במציאות שאין הכל מטהרים כליהם, האם נקל בשביל כהנים חבירים?

מדברי המשנה נראה להוכיח קצת שהעיקרון הוא יותר חשוב, שהרי אפשר לקבל בשעת הגיתות והבדים גם תוצרת מהגת הקודמת, וזה מסתבר רק אם לא גזרו כלל בשעה זו בגלל הטעם העקרוני; ואילו לפי הטעם השני שהכל מטהרים את כליהן בשעה זו, זה ודאי אינו מועיל לחבית שהייתה בידי עם הארץ בשאר ימות השנה. כמו כן, יש להוכיח מהגמרא בהמשך (כה ע"ב) שאף בשעת הגיתות אין נאמנות אפילו על הכלים עצמם שהתרומה בהם, והרי הכל מטהרים כליהם? אלא ודאי שהקלו רק במה שחייבים מפני הפסד כהנים חבירים. לאור דברים אלו, יש מקום להבין שעיקר הטעם הוא עקרוני, והראשונים רק סמכו לזה את האמירה המציאותית שבשעה זו הכל מטהרין כליהם, ובאמת זה מורכב משני הטעמים יחד.

הגמרא (כה ע"א) מתלבטת האם חבר שקיבל מע"ה חבית תרומה בשאר ימות השנה יכול להשאיר את החבית אצלו עד שעת הגיתות והבדים ואז להשתמש בה בטהרה, או שהיא כבר טמאה. לפי האפשרות הראשונה, נראה שיש כאן טהרה אוטומטית בשעת הגיתות, ואין צורך אפילו לשאול על זה, כמו שמוכח בהמשך הגמרא מחבר שירש את אביו עם הארץ 'ויניחנה לגת', כלומר שבשעה זו תהיה טהרה אוטומטית. אך לפי הצד השני יש מקום לדון האם צריך הצהרה מפורשת על טהרה, או שדי בכך שמקבלה מעם הארץ בשעת הגיתות.

תוס' (כד ע"ב ד"ה שביהודה) למדו שהגמרא מכריעה לאפשרות הראשונה, וממילא מוכח שאין צורך לשאול ולהצהיר כלל. לעומת זאת מהרמב"ם נראה שהוא מכריע כאפשרות השנייה, ונראה קצת שלדעתו גם נצרכת הצהרה מפורשת על טהרה, כמו לעניין יין ושמן של קודש.

ד. כלים של יין ושמן לתרומה ולקודש

נאמר במשנה (כד ע"ב - כה ע"א):

כדי יין וכדי שמן המדומעות - נאמנין עליהם בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום.

הנושא כאן הוא הנאמנות על הכלים שהתרומה והקודש בהם. להבנת דין זה נקדים, שלמרות הנאמנות על קודש תמיד ועל תרומה בשעת הגיתות, על טהרת הכלים הריקים אין נאמנות כלל בכל זמן, בין אם ע"ה שמרם לקודש ובין אם שמרם לתרומה כמפורש בגמרא (כה ע"ב), וברמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא, ד): "אפילו בשעת הגיתות והבדים שעמי הארץ נאמנין על התרומה אינן נאמנין על הכלי הריקם לומר שהוא טהור לתרומה, וכן אין נאמנין לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש".

בנוסף לכך, כלי שיש בתוכו קודש ממש, מתוך שנאמן על הקודש נאמן גם על טהרת הכלי כל ימות השנה. כך מבינים תוס' (כה ע"ב ד"ה במטהר) את דברי המשנה "ואם אמר הפרשתי לתוכו קודש נאמן", וכך מבינים גם הכס"מ ומהר"י קורקוס את דעת הרמב"ם שם, וכך נראה גם לדייק מרש"י (כה ע"ב ד"ה בריקנין):

בריקנין דקדש - לאחר שעירה מהן קודש והיה שומרן לקדש - אינו נאמן על שמירתן. ובשאר כל ימות השנה - כלומר, כל ימות השנה, דלקדש אין חילוק בין שעת הגיתות לשאר ימות השנה.

משמע שלפני שעירה את הקודש היה נאמן אף על הכלי כל ימות השנה.

נעיר, שבכלי מלא תרומה בשעת הגיתות והבדים, נחלקו התלמודים האם מתוך שנאמן לתרומה נאמן גם על הכלי. מדברי הירושלמי (הלכה ג) נראה שנאמן, ומדברי הבבלי נראה שאינו נאמן. הרמב"ם פסק כירושלמי (ומפרשיו טוענים שגרס כך גם בבבלי), ואילו שאר הראשונים מסבירים כבבלי. לפי זה מבארת הגמרא את דברי המשנה שמדובר על כלים שמלאים יין ושמן שטרם הוקדשו, אך לפחות חלקם מיועד להיות קודש. כאן החידוש הוא שנאמנים על הכלי רק החל משבעים יום קודם לגיתות. ובלשון הרמב"ם (שם, ה):

כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו ע"ה יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים הרי הוא נאמן על טהרת הכלי ואפילו קודם לגיתות ולבדים בשבעים יום, אבל קודם לשבעים אינן נאמנים.

הרמב"ם (בפירוש למשנה) כדרכו מבאר את הדין באופן ריאלי ומציאותי, "ולפיכך נאמנין על קנקנים אלו ואפילו קודם לגתות שבעים יום והוא הזמן שמתחילין בני אדם לטהר כליהם ולהכינם לייין", כלומר שסביר שהכלי טהור כי זו התקופה שכולם מטהרים את כליהם. כך משמע קצת מדברי אב"י שראוי לאריס לטרוח בהכנת הכלים שבעים יום קודם הגת.

לעומת זאת רש"י ותוס' מבארים טעם אחר: "במטהר את טבלו לנסכים - דאיכא חולין וקדש ותרומה, מיגו דמהימן אקדש - מהימן נמי אתרומה ואקנקנים, שגנאי לקדש שיהו הקנקנים שעירוהו מהן בחזקת טומאה והוא קרב". יש כאן טעם מקורי ועקרוני, שלמרות ההנחה שהכלי טמא, חכמים לא רוצים לגזור עליו טומאה, משום שזה גנאי לקודש שהיה בכלי טמא. אנו לומדים מכאן עיקרון חשוב נוסף, שאחד השיקולים בדיני גזרת טומאת ע"ה הוא הכבוד לקדש, אף שהדבר נגד ההסתברות. כך מבאר רש"י גם את הדין ש"אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן" (על התרומה) - "מיגו דמהימן אקדש מהימן אתרומה - שגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה, והקדש יקרב למזבח". בניגוד לפשט הלשון שיש כאן נאמנות רגילה מכוח 'מיגו'.

ה. נאמנות על כלי חרס במודיעין ובירושלים

אומרת המשנה (כה ע"ב):

מין המודיעים ולפנים - נאמנין על כלי חרס, מין המודיעים ולחוץ - אין נאמנין.
כיצד? הקדר שהוא מוכר הקדרות נכנס לפנים מן המודיעים, הוא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין - נאמן, יצא - אינו נאמן.

המשנה מחדשת שיש נאמנות על טהרת כלי חרס באזור ירושלים, החל ממודיעין, בניגוד לדין הרגיל שנתבאר לעיל שבד"כ אין נאמנות על כלים ריקים. המשנה הבאה (כו ע"א) מוסיפה ש"בירושלים נאמנין על הקודש". נראה פשוט שאין להבין דין זה כאמירה גורפת שיש נאמנות מוחלטת בכל תחום בירושלים, משום שרואים בבירור שמגע עם הארץ מטמא את כלי המקדש לאחר הרגל, למרות שמדובר בקודש¹, אלא זו קולא לגבי כלי חרס בלבד, שנאמנין על טהרתן לקודש בירושלים.

רש"י הרמב"ם והמאירי מסבירים שהחידוש כאן הוא ביחס למשנה הקודמת, שנאמנים על כלי חרס דקים ממודיעין, ובירושלים נאמנים על כל כלי חרס בגלל שאין ברירה אחרת. ר' יהונתן מלוניל והמאירי מפרשים ע"פ הירושלמי שהחידוש הוא ביחס לגבאין, שנאמנים בירושלים גם אם יש עמהם גוי, ואפילו אם יש עדים שראו אותם גונבים.

1. הבחנה זו למדתי מהרב אליהו ובר.

הסיבה לכך מבוארת בבבלייתא שמביאה הגמרא "תנא: נאמנין על כלי חרס גסין לקודש. וכל כך למה - שאין עושין כבשונות בירושלים". כלומר ההיתר הוא לכלי חרס בלבד, וזה בגלל מציאות הכרחית שיהיו כלים לשימוש בירושלים. אין כאן שום היתר נאמנות לכלי שטף, שאותם אפשר לטהר. רק כלי חרס שאי אפשר לטהר וגם אי אפשר לייצר בירושלים, קבעו חכמים שיש עליהם נאמנות לקודש. כלומר הקולא היא רק משום שאי אפשר להסתדר אחרת.

ולשון רש"י "נאמנין קדיין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין, כגון קדרות כוסות וקיתוניות, שאי אפשר בלא הם, ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן, לא לסיד ולא לקדרות, ולפיכך האמינום שלא לגזור עליהן, שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה". וכך הוא מסביר את הסיבה שהקולא במודיעין עצמה היא דווקא בקדר יוצא, כי לא יוכל לקנות כלים יותר. כך מסביר גם הרמב"ם את ההיתר הכללי בכלי חרס, אבל את פרטי הדין במודיעים הוא מסביר מסברא אחרת, שבמקרים הללו אפשר לפקח יותר בקלות על טהרת הכלים. יוצא מכאן שלשיקולים של חכמים מתי להחמיר בטומאת עם הארץ נוסף המרכיב של הכרח מציאותי, שאם נחמיר בפרטים מסויימים יצא שלא תהיה דרך לחברים לבשל קדשים בירושלים. השיקול הזה גובר על החשש הממשי שהכלים נטמאו, שכן הקולא היא אפילו נכנס גוי יחד עם הגבאין.

אפשר לדייק מלשון המשנה ("הגבאין שנכנסו לתוך הבית, וכן הגנבים שהחזירו את הכלים, נאמנין לומר לא נגענו, ובירושלים נאמנין על הקודש" אף שלגבי הסיפא בשעת הרגל כתבנו שאין צורך אפילו לשאול) שמדובר במקרה ששואלים את הנוגע אם הוא טמא או טהור, והוא נאמן לומר שהוא טהור. לכאורה הוא הדין לגבי כלי חרס ממודיעין ובירושלים. כך משמע גם מלשון הרמב"ם (שם, ה-ז):

בד"א בשאר א"י אבל בירושלים נאמנים על כלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם בין כלים דקים בין כלים גסים בין מליאין בין ריקנים הרי הוא נאמן על הכלי אף ע"פ שהמשקין שבתוכו טמאין, אפילו היה בגדו שהוא מדרס בתוך הכלי הרי הכלי בחזקת טהרה לקודש ומפני מה הקלו בהם מפני שאין עושין כבשונות בירושלים.

מן המודיעית ולפנים נאמנים על כלי חרס מן המודיעית ולחוץ אינן נאמנין והמודיעית עצמה פעמים כלחוץ ופעמים כלפנים, כיצד היה חבר נכנס וע"ה יוצא וכלי חרס בידו הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור לקדש, היו שניהן נכנסין או שניהן יוצאין אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

קדר שהביא קדרות והניחן לפנים מן המודיעית ובאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן לקח קדירה ונכנס בה הרי היא טהורה לקודש אבל לא לתרומה כמו שביארנו, לקח קדירה ויצא בה חוץ למודיעית הרי זו טמאה בין לקדש בין

לתרומה אף על פי שהן הם הקדירות והוא הקדר עצמו אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית.

אך מלשון התוספתא נראה קצת שאין צורך להעיד על טהרה, אלא די לנו בידיעה שהכלים מיועדים למטרה שאנו מאמינים לו: "עם הארץ שהביא כלים לחטאתו חבר לוקח ממנו לחטאתו ולתרומתו", משמע שדי לנו בידיעה לשם מה הביאם.

מה עוד, שהוכחנו לעיל גם שברגל ודאי אין צורך להצהיר, ומשמע מהגמרא שגם בשעת הגיתות אין צריך. ויהיה זה דוחק לחלק בין הדינים שבמשנה, שבחלקם צריך להצהיר על טהרה ובחלקם אין צריך. אלא נראה שפשוט יותר לבאר שאין צריך להצהיר על טהרה כלל, אלא שבמקרים שאין אנו יודעים למה מיועד הדבר, אנו צריכים הצהרה שהוא מיועד לקודש, כגון ביין ושמן ובכליהם, ובכלי חרס במודיעין.

ו. סיכום

סקרנו את הקולות השונות שהקלו חכמים בקודש, והוכחנו לאורך הדרך שהקולות נובעות מעקרונות שהנחו את חכמים, כגון האחדות שחייבת לשרור ברגלים 'כל ישראל חברים', והחשש לנתק את עמי הארץ מהמקדש (ולכן מקבלים מהם יין ושמן); זהירות מהכבדה יתירה על החברים כגון קבלת יין ושמן למזבח מכולם והיתר לקבל תרומה בשעת הגיתות; כבוד לקודש לא להוציא לעז שהיה בכלים טמאים; הכרח מציאותי להתיר כלי חרס כדי שיהיה איך לבשל קדשים. הראינו שהטעם המציאותי של ההסתברות לטהרה אינו העיקר. ממילא כשתחדש עבודת ה' במקדש, עקרונות אלו ימשיכו להתקיים ללא שינוי משמעותי.